

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

כרך יד, תשכ"ג

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

ומן השירה הספרדית יש ללמוד, שאין כאן בפתגמנו
התחלות, אלא התחלות, ובפירוש נמצא – בלא ה"א הידיעה:
כִּי זֹאת הַחֲלָתוֹ בַּמַּחְבְּרוֹת וְאִי/הֵם יוֹדְעִים כִּי לִתְחֵלֹת
קִשׁוֹת³. המשקל מוכיח, שהנוסח בלי ה"א נכון הוא.

ויש לומר שאף הפתגם, כפי שהובא מן המכילתא ומרש"י
ומן התוספות, עיקרו: כִּל הַתְּחֵלֹת.

לשון רבים תחילות מצאנו בסנהדרין ג ע"ב: נימא
בדורשין תחילות קמפלגי, דמר סבר דורשין תחילות, ומר סבר
אין דורשין תחילות.

הנוסח "כל ההתחלות" בפתגמנו מקרוב בא – כנראה,
מתקופת ההשכלה במאה ה"ט.

י"א זיידמן

עיונים בלשון תרגום

הסיפור "ההרריים" ליוסף ארליך (הוצאת "עם-עובד",
ספריה לעם, 1961) על עלייתם והתיישבותם של עולי כורדיסטן
לאחר קום המדינה נתעלה בתרגומו המעולה והמשופר (מכתב-
יד ביידיש) של א"ד שפיר. אין זה תרגום שגרה; להפך, אתה
מוצא פה כתיבה עברית עצמאית, ואתה מוצא פה גם יסודות
לשון המקרא הן באוצר המלים, הן בניבים והן בסגנון.

3. משה בן סעדיה הרופא דרעי, מחברת נא אמן ומצרים, מדעי

היהדות ב', עמ' 300.

בייחוד מרבה שפיר להשתמש בצירופי סמיכות בדרכים ואופנים שונים, כגון אלה :

ירח תלאה. במקרא מצינו סמיכות ירח זיו (חודש אייר) וכיוצא בו. בתלמוד נמצא ירחי כלה, ועוד בתקופת המנדט (עד כמה שידיעתי מגעת) נתחדש ירח עיון, ובלשון הדיבור רווחת גם הסמיכות ירח הדבש. במתכונת צירופים אלה השתמש המתרגם: "לאחר ירחי תלאה רבים". בקשר לצירוף זה מן העניין להביא את הפסוק באיוב (ז, ג): "כן הנחלתי לי ירחי שוא ולילות עמל מנו לי".

אחוזות אימה. סמיכות זו — של תואר ושם — נמצאת בעמוד 150: "קפאו הנשים על מושבן אחוזות-אימה". שימוש לשון זה מזכיר את שירת הים (שמות טו, טו—טז): "יאחזמו רעד... תפול עליהם אימתה ופחד". עטו המבורך של א"ד שפיר הניב, בתרגום הספר שלפנינו, עוד צירופים שונים מעין אלה, שבהם הנסמך הוא תואר: "והמתינו אחוזי-הזיה" (עמוד 39); "הרס"ג ניצב רגע אחוזת-מיהה" (45); "בבלי... הסתכל בבני עדתו... וקרא כאחוז דיבוק" (87). כיוצא בכך אתה מוצא בעמוד 110: "ניצבו תחתם אחוזי דאגה"; בעמוד 118: "ניצבים אחוזי פליאה", בעמוד 127: "אחוזת-חלוס", ובעמוד 158: "אחוזי-התפעלות היו ניצבים לפני גדעון".

לעומת זה דייק יפה וכתב: "רחל עמדה מוכת תדהמה" (עמוד 56), ולא "אחוזת תדהמה". כיוצא בדבר בחר בפועל הסגולי בצירוף: "הלוס-עראק" (עמוד 166) על-דרך הכתוב, בישעיה כח, א: "שכורי אפרים... הלומי יין".

על דרך הביטוי "סבר פנים יפות" נמצא בספר (עמוד

(28): "פניו עגולות ויפות־סבר"; בעמוד 42: "ופניו טובות סבר"; וכיוצא בזה: "עיניו טובות הסבר" (עמוד 127); "פניה רכות הסבר" (עמוד 149).

ה ע ר ו ת

על חידושי מנדלי מר"ס

ד"ר מ' דור מביא במאמרו המעניין "בעלי חיים מצפים לשמות" ("לשונונו לעם" קכט) מחידושויו של מנדלי מר"ס בשמות בעלי חיים. כדאי להפנות תשומת לבם של הקוראים למאמרו של י"א זיידמן, "מנדלי מר"ס כמחיה הלשון העברית" ב"לשונונו" כרך ז' (שנת תרצ"ו), עמ' 205—219, 336—348. קורא

לעניין ה"טובע"

בקונטרס קל, עמ' 207—212, הביא ישראל הורביץ אוסף גדול של מליצות על הטובע בשטף מים רבים ומנסה להיאחו בקנה־קש הצף על פני המים.

המליצה האחרונה שברשימה: "הטובע בשיכולת — אוחו בשיכולת", אשר זיידמן (תש"ב) מביאה בשם לשצינסקי (תרח"ץ), כבר הייתה לעולמים. בשנת תרע"ט כבר כתב טביוב: "ובספרותנו החדשה נתפשט המשל החרוזי: הטובע בשיכולת, יאחו בראש שיכולת, שהוא תרגום מוצלח מלועזית".

ונוסח ארוך ומסורבל במקצת נמצא בספר, אוצר הלשון העברית מאת ש"ן [=שמואל נחום] כהנובסקי, ורשה, תרס"ה, עמ' 225, סי' ג': "האומלל אשר שטפתהו שיכולת, תאחו ירו גם בראש שיכולת". שמואל אשכנזי